Saila Turtiainen

15.9.2017

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

E 33/2017 vp Valtioneuvoston selvitys: EU ja globalisaatio; komission keskustelupaperi "Globalisaation hallitseminen 2025"

- Suomi on globalisaation suurimpien hyötyjien joukossa. Vaikka globalisaatio kohtaa vastustusta ja protektionismi ovat kasvussa, sisäänpäin käpertyminen ei ole vaihtoehto.
- Digitalisaatiosta on tullut maailmantalouden uusi muutosvoima ja globalisaation kiirittäjä. Digitaalisten palveluiden ja tiedon vapaa liikkuvuus ovat jatkossa kaupan ehtoja keskeisesti määrittäviä tekijöitä.
- EU:n globaalin aseman heikkeneminen suhteessa nouseviin talouksiin asettaa uudenlaisia haasteita, kun EU:n kyky muokata globalisaatiota omien arvojensa mukaan laskee. EU-maiden yhtenäisyys suhteessa muihin maihin on entistä tärkeämpi tavoite.
- EU:lla on keskeinen rooli eurooppalaisten yritysten kansainvälisen kilpailutilanteen parantamisessa ja globalisaation tuomien mahdollisuuksien paremmassa hyödyntämisessä. Globalisaation tuomien hyötyjen tasaisempi jako on ensisijaisesti kansallinen tehtävä.
- Vapaakauppasopimukset tulee tulevaisuudessa jakaa kahteen osaan toimivallan mukaan. Yksimielinen päätöksenteko ja kansalliset ratifioinnit eivät voi olla edellytys koko vapaakauppasopimuksen voimaantulolle ottaen huomioon, että kauppapolitiikka kuuluu EU:n toimivaltaan.
- Sisäisen turvallisuuden vahvistamiseksi on parannettava jäsenmaiden sitoutumista yhteisten sopimusten noudattamiseen. Euroopan tulee pysyä avoimena maahanmuutolle, mutta sen tulee olla valvottua ja hallittua. Euroopan väestön ikääntyessä maahanmuuttajien tehokas ja ripeä integroiminen yhteiskuntaan ovat tarpeen myös työvoiman saatavuuden kannalta.

Tällä hetkellä on useita merkkejä siitä, että globalisaatiokehitys on tullut murrosvaiheeseen ja sen jatkuminen nykyisellään on epävarmaa. Valtiot saattavat käpertyä sisäänpäin, kansainvälinen yhteistyö heikentyä ja protektionismi vahvistua. Liikkeellä on voimia, jotka haluavat romuttaa olemassa olevaa sääntökehikkoa ja instituutteja. Myös kansalaiset haluavat enemmän paikallisia ratkaisuja. Tuki WTO:lle ja YK:lle on heikentynyt.

Merkittävien hyötyjen lisäksi globalisaatio on tuonut kansalaisille epävarmuutta omasta tulevaisuudesta ja myös selviä turvallisuusriskejä. Jos huoliin hyvinvoinnista ja turvallisuudesta ei pystytä vastaamaan, kyseenalaistaminen jatkuu.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 · Eteläranta 10, 00131 Helsinki · Puhelin 09 42020
etunimi.sukunimi@ek.fi · www.ek.fi · Y-tunnus 1902799-1 · Kotipaikka Helsinki

Globalisaatiovastaisuus ei ole saanut Suomessa merkittävää jalansijaa hyvän koulutus- ja sosiaaliturvajärjestelmän ja Suomen vientiriippuvuuden vuoksi. Toistaiseksi Suomi on myös vahvasti hyötynyt globalisaatiosta. Ilmiö on kuitenkin nähtävissä vahvemmin monissa muissa EU-maissa.

Samaan aikaan globalisaation pysäyttäminen ei ole kuitenkaan mahdollista, koska digitalisaatiosta on tullut maailmantalouden uusi muutosvoima ja globalisaation kirittäjä. Sisäänpäin käpertyminen ei ole vaihtoehto. EU:n globaalin aseman heikkeneminen suhteessa muihin nouseviin talouksiin asettaa kuitenkin uudenlaisia haasteita, kun EU:n kyky muokata globalisaatiota omien arvojensa mukaisesti laskee. EU-maiden yhtenäisyys suhteessa muihin maihin onkin tulevaisuudessa entistä tärkeämpi tavoite.

Vapaakauppasopimukset keino hallita globalisaatiota

Koska kaupan vapauttaminen ja kansainvälisen kaupan sääntöjen kehittäminen etenevät hyvin hitaasti WTO:ssa, ainut keino viedä näitä tavoitteita eteenpäin on kahdenväliset kauppa- ja investointisopimukset. Näiden sopimusten avulla taistellaan protektionismia vastaan ja määritetään millä ehdoilla kansainvälistä kauppaa käydään.

Maailmalla on käynnissä kilpajuoksu siitä, mikä maa pystyy rakentamaan kunnianhimoisimman kauppasopimusten verkoston, koska sopimukset tarjoavat kilpailuetua. Tässä kilpailussa EU on hyvissä asemissa oman aktiivisen toimintansa ansiosta. Viimeisimpänä positiivisena näyttönä oli poliittinen sopu EU:n ja Japanin välisestä vapaakauppasopimuksesta.

Kauppasopimukset ovat hyvä esimerkki siitä, millaista lisäarvoa EU voi tarjota, kun unioni kykenee isona toimijana neuvottelemaan parempia sopimuksia kuin yksikään EU-maa yksin isomman neuvotteluvoimansa ansiosta.

Protektionismin ehkäisemisen lisäksi vapaakauppasopimukset tarjoavat yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja alempia kaupankäynnin kustannuksia. Kauppasopimukset johtavat viennin kasvuun ja siten niillä on myös positiivista vaikutusta talouteen ja työllisyyteen. Laajemman ymmärryksen puute näiden sopimusten hyödyistä on yksi merkittävä tekijä kauppasopimuksiin kohdistuvan kritiikin takana.

EU:n vastustettava protektionismin kiusausta

Pahimmassa tapauksessa globalisaation hallinnalla tarkoitetaan protektionismia ja halua rajoittaa ulkomaalaista kilpailua. Hajaantuneiden arvoketjujen maailmassa protektionismista on tullut yrityksille entistä vahingollisempaa.

WTO:lla on merkittävä rooli protektionismin vastaisessa työssä, kun sen jäsenmaat ovat voineet hoitaa riitansa puolueettomalla maaperällä ilman yksipuolisten toimien aiheuttamaan kauppasodan riskiä. EU:n on jatkettava WTO:n toiminnan tukemista, uudistamista ja protektionismin vastaisen työn vahvistamista. USA:n uuden hallinnon halu kyseenalaistaa maan sitoutumista WTO-järjestelmään on vahingollista. EU:n onkin nyt täytettävä USA:n jättämää tyhjiötä.

Suurimpana vapaakauppa-alueena EU:n on nyt kyettävä johtamaan protektionismin vastaista työtä ja kansainvälisen kaupan säätöjen kehittämistä. Ajan kanssa nousevat taloudet, kuten Kiina, tulee ottamaan isompaa roolia, jolloin EU:n asema tulee heikkenemään. Tällä hetkellä EU on kykenemätön hyödyntämään täysin kokonsa tuomaa neuvotteluasemaa,

koska jäsenmaat eivät toimi yhteisenä rintamana suhteessa kolmansiin maihin, vaan lähtevät ajamaan omaa etuaan.

EU:n oma linja tulee liikahtamaan jonkin verran protektionistisempaan suuntaan Ison-Britannian EU-eron myötä, kun unioni menettää tärkeimmän vapaakaupan puolestapuhujan. EU tulee jatkossa korostamaan enemmän vastavuoroisuuden saavuttamista. EU-yrityksille on turhauttavaa, että EU:n ulkopuoliset vientimarkkinat, kuten Kiina, eivät ole yhtä avoimia kuin EU:n markkinat. Tasaisemman pelikentän saavuttaminen vaatiikin paljon työtä. Avoin kauppapolitiikka ei myöskään saa tarkoittaa selän kääntämistä epäreilulle kilpailulle.

Kaupan vapauttamisen rinnalla EU:lla on oltava modernit ja tehokkaat tuontisuojainstrumentit. Tämä edellyttää myös sitä, että EU löytää kompromissiratkaisun Kiinan vaatimukselle myöntää sille markkinatalousstatus ja EU:n valmistajien tarpeelle suojautua epäreilulta kilpailulta nykyisen tasoisilla polkumyynti- ja tasoitustulleilla.

Myös EU-tasoinen ulkomaalaisten investointien seulonta on kannatettava aloite, jos sillä vahvistetaan EU-maiden omaa toimintaa komission antamien suositusten kautta. Järjestelmä voisi parhaimmillaan parantaa EU-maiden välistä tietojenvaihtoa ja varmistaa, että EU:n sisämarkkinalle ei luoda kilpailuvääristymiä. Seulonta pitää kuitenkin toteuttaa niin, että sen negatiiviset vaikutukset EU:n investointiympäristölle minimoidaan (mm. viiveet).

EU:n kauppapolitiikan toimintakykyä vahvistettava

EU:n kauppapoliittisen toimintakyvyn parantaminen on entistä tärkeämpää aikana, jolloin USA on käpertymässä sisäänpäin ja jopa turvautumassa protektionismiin.

EU:n omat prosessit ovat hitaita ja epävarmoja vastatakseen riittävästi nopeasti muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Kauppaneuvottelut vievät itsessään vuosia. Tämän jälkeen EU käyttää pari vuotta omiin sisäisiin prosesseihinsa.

Tuloksellisuuden parantamiseksi on EU:n uudelleen tarkasteltava ja virtaviivaistettava niin prosessejaan kuin kauppasopimusten sisältöä. Toinen huoli liittyy EU:n kykyyn toimia yhteisrintamana ja hyväksyä yksimielisesti neuvotellut kauppasopimukset.

Vaikka kauppapolitiikka on EU:n toimivallassa, uusista kauppasopimuksista on tehty ns. sekasopimuksia, joissa on myös jäsenmaiden toimivaltaan kuuluvia asioita. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa kaikki EU:n vapaakauppasopimukset on hyväksyttävä neuvostossa yksimielisesti. Tämän jälkeen sopimus ratifioidaan kaikissa kansallisissa parlamenteissa, joita joissakin EU-maissa on useita.

Tämä tarkoittaa sitä, että yksittäinen EU-maa tai alue voi pitää koko EU:n kauppapolitiikkaa panttivankina. Tänä päivänä, kun sisäänpäin käpertymisestä ja kansallisten intressien korostamisesta on tullut arkipäivää, tilanne on kestämätön. Kauppapolitiikan toimintakyvyn parantaminen on oltava keskeinen tavoite EU:lle.

Vapaakauppasopimukset tulee tulevaisuudessa jakaa kahteen osaan toimivallan mukaan. Yksimielinen päätöksenteko ja kansalliset ratifioinnit eivät voi olla edellytys koko kauppasopimuksen voimaantulolle ottaen huomioon, että kauppapolitiikka kuuluu EU:n toimivaltaan.

Tuloksellisuuden varmistamiseksi myös EU:n vaatimukset neuvottelukumppanimaille tulee säilyä kohtuullisena. EU on vaatimassa koko ajan enemmän muilta mailta, mutta on samalla itse linjannut, ettei EU tule kauppasopimusten yhteydessä tekemään merkittäviä muutoksia omaan lainsäädäntöönsä. Onkin tärkeää, ettei EU:n sopimusprosesseja kuormiteta liikaa ja tehdä kauppasopimuksista vain välinettä edistää EU:n muita politiikkatavoitteita.

Yhteisiä sopimuksia noudattamalla parannetaan sisäistä turvallisuutta

EU:n ulkorajojen ongelmat, pakolaiskriisi ja terrorismin uhka ovat ajaneet Schengen-sopimuksen ahtaalle. Schengenin uudelleenarviointia on esitetty ja rajatarkastusten palauttamista on pidetty ratkaisuna pakolaiskriisiin. Mikäli rajatarkastuksia ei saada loppumaan vielä tämänkään jälkeen, joudutaan Schengen-säännöstöä vähintäänkin muuttamaan.

Jäsenmaiden sitoutuminen olemassa olevien sopimusten noudattamiseen on Euroopan sisäisen turvallisuuden kannalta oleellista. Muuttoliikkeen hallintaan saamisen kannalta on erityisen tärkeää, että jäsenmaat täyttävät sisäisiä siirtoja ja uudelleensijoittamista koskevat velvoitteensa.

Rajatarkastusten ja sisäisten siirtojen lisäksi olisi huolehdittava toimivista käytännöistä kotouttamisessa. Integraatio yhteiskuntaan on paras tapa parantaa sisäistä turvallisuutta, puhutaan ns. vastaradikalisaatiosta, ja tässä työpaikalla on merkittävä rooli. Monessa jäsenmaassa on myös nähtävissä lisääntyvä tarve työvoimalle, kun väestö ikääntyy ja poistuu työelämästä. Siirtolaiskysymyksen hallittu ja suunnitelmallinen hoitaminen voi auttaa löytämään ratkaisuja myös tähän kysymykseen, mikä lisää vakautta pitkällä aikavälillä.

Monissa jäsenmaissa on pyritty kehittämään keinoja nopeuttamaan ja tehostamaan maahanmuuttajien integroitumista työelämään. Tulijoiden osaaminen on kartoitettava mahdollisimman nopeasti, jotta voidaan löytää sopivia reittejä siirtyä työelämään. Maahanmuuttajien työllistymistä voidaan helpottaa monenlaisin tukitoimin. Tuki voi olla esimerkiksi kielikoulutusta, ammattiosaamisen kehittämistä, lainopillista neuvontaa tai rahallisia kannustimia. Lupakäytännöt harjoittelijoiden palkkaamiseksi ja oppisopimuskoulutusmahdollisuuksien laaja hyödyntäminen voivat myös helpottaa maahanmuuttajien työllistymistä. Työvoiman tarpeen ja saatavilla olevan uuden työvoiman kohtaamista on myös pyrittävä helpottamaan.

Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten määrän kasvu ei ole erillinen ongelma EU:n rajoilla vaan osaltaan seurausta epäonnistuneesta naapuruuspolitiikasta. Entistä suunnitelmallisempi ote kehityspolitiikkaan voi toimia apukeinona tilanteen rauhoittamisessa. Myös jäsenvaltioiden sisäistä turvallisuustilannetta on parannettava. Muuten tilapäisiksi tarkoitetuista ratkaisuista voi tulla pysyviä, mikä ei ole EU:n kehityksen kannalta toivottava tilanne.

Lisätietoa:
Asiantuntija Saila Turtiainen, puh. 0400 279 958, saila.turtiainen@ek.fi
Johtava asiantuntija Janica Ylikarjula, puh. 040 560 1275, janica.ylikarjula@ek.fi